

Ochrana krajinného rázu obecně a v souvislosti s konkrétním záměrem

Každá krajina bez výjimky má svůj krajinný ráz, říká Míchal (1/1997). Ne každá krajina však zasluhuje stejnou míru ochrany. **Ochrana krajinného rázu** se významně podílí na uchování jak přírodní, tak zejména kulturní diverzity, neboť že v rámci určitých přírodních celků jsou materiální projevy kultury minulosti geograficky (prostorově) diferencovány do regionálních (sub)kultur. V jejich rámci bývaly proto nejen vlastnosti přírody, ale i lidské výtvořiny v krajině konzistentní a ve svých reliktech se často dodnes nápadně liší.

Löw (1999) dodává, že krajinný ráz zasluhuje vyšší ochranu tam, kde je dobře dochován, nebo tam, kde je zvláště užitečný, nebo tam, kde nejméně překáží jiným aktivitám, nebo tehdy, je-li jeho určitý typ vzácný, nebo tehdy, přejí-li si jej ti, kteří v něm žijí a jimž území patří.

Kombinací uvedených hledisek lze v ČR na různé správní úrovni definovat oblasti s potřebou zvýšené plošné ochrany krajinného rázu, jako **součástí zákonné péče o krajinu**: Nejvyšší, až absolutní ochranu krajinného rázu tak zabezpečují NP, CHKO a PP.

- Vyšší ochranu krajinného rázu zabezpečuje zákon pomocí instituce Významných krajinných prvků. To ovšem vyžaduje provést uvnitř tohoto nástroje vnitřní diferenciaci, neboť jsou časté i případy, kdy předmětem ochrany krajinného rázu nejsou ani zdaleka pouze přírodní či přírodě blízká společenstva (na Hané a v Polabí to budou i rozlehlé lány obilí v typické parcelaci, budou to i části sídel).
- Zvýšenou ochranu krajinného rázu zabezpečuje orgán ochrany přírody z jiných zájmů, vyplývajících z územního konsensu, tedy ze zákona o bocích (místní ochrana krajiny obecní vyhláškou), či ze zákona o územním plánování a stavebním řádu (na základě platné ÚPD). Jednat se může o příměstské lesy, rekreační areály apod.
- Základní ochranu krajinného rázu zákon ponechává na individuálním zvážení orgánu ochrany přírody. Tady je třeba stanovit celospolečenské minimum ochrany těchto hodnot, které bude vždy požadováno, ale nikdy ne překračováno.
- Bez ochrany krajinného rázu v praxi se mohou vyskytovat plochy, kde je ochrana zbytečná (jakákoliv změna je zde přínosem).

Salašová (1999) chápe zakotvení institutu krajinného rázu v legislativě jako výsledek snahy chránit někdy tak těžko postihnutelné hodnoty krajiny jako je její estetika a harmonický výraz a vliv těchto hodnot na psychiku člověka.

Krajinný ráz je jediným legislativním nástrojem, který měl **zamezit realizaci staveb**, které sice nepoškozují chráněné území z hlediska zájmů ochrany přírody, ale **poškozují estetiku krajiny a její kulturní hodnoty, působí negativně na pozorovatele a obyvatele**.

Příklady nejproblematictějších staveb a činností z praxe dodává Škoudlíková (2006). Z hlediska krajinného rázu jsou **nejkonfliktnější**: dálnice a rychlostní komunikace (včetně všech doprovodných jevů, kterými jsou motoresty, benzinové pumpy, odpočívadla, velkoplošné poutače, stožáry GSM, hypermarkety, skladové haly a logistická centra apod.), těžba nerostných surovin, nová golfová hřiště, stožáry sítě GSM, nově i větrné elektrárny (zde je situace komplikovaná skutečností, že větrné elektrárny produkují ekologicky šetrnou větrnou energii), výstavba satelitních „vesniček“ ve volné krajině bez struktury klasické vesnice, výstavba skladů mimo zastavěná území, oplocování pozemků ve volné, nezastavěné krajině, velkoplošné poutače apod. Stále přetrvávají tendence stavět na zelené louce, nejsou dostatečně využívány tzv. brownfields. Také světelné znečištění se stává stále větším problémem.

Problematické ochrany krajinného rázu při výstavbě se věnuje i Metodický pokyn (1996). Smyslem posuzování záměrů situovaných do krajiny z hlediska jejich dopadů na krajinný ráz je zkoumat a hodnotit, zda zamýšlená činnost ovlivní kladně či záporně charakteristiky a

hodnoty krajinného rázu. Součástí posuzování záměru je i **určování podmínek, za kterých při realizaci záměru nedojde ke změně a poškození krajinného rázu.**

Posuzování záměru by nemělo být prostým hodnocením jeho dopadů na krajinu, bude-li realizován tak, jak je navrhován. Smyslem opatření není eliminovat jakékoliv činnosti z krajiny apriorně. Je třeba zkoumat, zda je realizace možná, aniž by negativně ovlivnila krajinný ráz, budou-li stanoveny a dodrženy určité podmínky a tyto podmínky určit.

Posouzení vlivu konkrétního záměru na kvalitu krajinného rázu je expertním hodnocením potenciálního ohrožení krajinného rázu, např. při investičních záměrech. Řídí se obecnými pravidly pro hodnocení krajinného rázu, které specifikují Bukáček a Matějka (1999):

- vymezení a diferenciací předpokládaného dotčeného prostoru – vymezení územních jednotek, kterých se záměr dotkne
- porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území
- zpracování charakteristik krajinného rázu dotčených území s jejich významem a projevem (pokud záměrem vzniklá charakteristika není charakteristikou základní, je nutné ji porovnat s dalšími charakteristikami krajinného rázu daného území)
- začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu a vyhodnocení míry ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů
- stanovení přípustnosti záměru.

Vorel (2004 a 2006) upozorňuje, že jakákoliv stavba nebo radikální změna využití území může zasáhnout (a povětšinou také zasahuje) do rázu krajiny. To by mohlo znamenat, že jakýkoliv záměr by bylo možno odmítnout s odvoláním na ochranu krajinného rázu. Dle §12 je však krajinný ráz chráněn s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině a jeho přírodní a estetické hodnoty jsou chráněny před snížením. Ne každá část krajiny, dotčená vlivem navrhovaného záměru vykazuje uvedené znaky a hodnoty.

Myšlenku Vorel (2006) dále rozvíjí v tom, že je třeba v každém území **definovat znaky a hodnoty zástavby, které výrazně spoluvytvářejí cenný ráz krajiny** (v některých případech takové charakteristické a typické znaky a hodnoty však definovat nelze!) a z těch odvodit požadavky a omezení pro navrhovanou zástavbu.

Literatura:

- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P. Hodnocení krajinného rázu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 159-187. ISBN 80-01-01979-9.
- LÖW, J. Hodnocení a ochrana krajinného rázu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 199-203. ISBN 80-01-01979-9.
- Metodický pokyn (Návrh) odboru ochrany přírody MŽP ČR k uplatňování §12 zákona č. 114/1992 Sb. *Ochrana přírody*, ročník 51, 9/1996. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1996. s. 226-227.
- MÍCHAL, I. Praktické rámce hodnocení krajinného rázu. I. Typologické rámce. *Ochrana přírody*, ročník 52, 1/1997. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1997. s. 4-10.
- SALAŠOVÁ, A. Krajinný ráz – potřeba vymedzenia pojmu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 28-31. ISBN 80-01-01979-9.
- ŠKOUDLÍNOVÁ, A. Krajinný ráz a státní správa. In: *Ochrana krajinného rázu - třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: 2006. s. 117-123. ISBN 80-903206-7-8.

VOREL, I. Hranice únosnosti zásahů do krajinného rázu. In: *Ochrana krajinného rázu - třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: 2006. s. 61-67. ISBN 80-903206-7-8.

VOREL, I., BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., CULEK, M., SKLENIČKA, P. *Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz*. Praha: ČVUT, 2004 a 2006. 22 s. ISBN 80-903206-3-5.